

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
AGRÁRPOLITIKA**

Időszak:

2013. július

Dátum:

2013. augusztus 21.

SZÁZADVÉG
a l a p í t v á n y

SZÁZADVÉG
g a z d a s á g k u t a t ó z r t.

STRATEGOPOLIS
K O M M U N I K Á C I Ó S T A N Á C S A D Ó É S S T R A T E G I A I E L E M Z Ő K E T.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
1. Monitoring	2
1.1 Agrár-külkereskedelmünk első öt havi változása.....	2
1.2 Az élelmiszerek fogyasztói árának változása	3
1.3 Termelő árak változása	4
1.4 Jogszabályi összefoglaló az agrárágazatot érintő főbb változásokról	6
1.5 A 2014-2020 időszak tervezésével kapcsolatos összefoglaló	7
2. Elemzés	9
2.1 Magyarország agrárlogisztikai helyzete	9
2.2 A termelői csoportok központi költségvetési megítélése.....	13
2.3 Horvátország EU csatlakozásának a magyar mezőgazdaságra gyakorolt hatása.....	17
2.4 Az élelmiszeripar teljesítményének a bemutatása	19

Vezetői összefoglaló

A KSH adatai alapján májusban az agrár-külkereskedelmünk újból növekedést ért el, egyenlege az előző havi eredményt mintegy 7 százalékkal meghaladva 308 millió euróra nőtt. Az agrár-külkereskedelmi egyenleg májusban a nemzetgazdasági külkereskedelmi egyenleg 44,5 százalékát tette ki.

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal prognózisa szerint gabona vonatkozásában 1,7 millió hektárról az átlagosnál (3,8-4,3 tonna/ha) jóval magasabb terméseredmény várható. Az őszi búza termésmennyisége az 5 millió tonnát is elérheti. A napraforgó és kukorica korábban becsült 7,1 millió tonnás terméseredményét az aszályos időjárás rontani fogja. Az elmúlt évben kormányzati intézkedést kiváltó görögdinnye termelői ára júliusban 85-115 Ft között alakult, mely 41 százalékkal magasabb az előző évinél.

Az EMVA-ból kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez 2013. évben nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 62/2013. (VII. 24.) VM rendelet kapcsán szakmai körök a túlgépesített kertészeti ágazat igényén messze túlmutató teljesítményű erőgépek beszerzésének hibás támogatását hangoztatják. Ezzel szemben a kertészeti termelés jelentős fejlesztési igényű területei, úgymint: öntözés, a kármegeelőzés (jégvédő hálók, füstgenerátorok), vagyonvédelem nem kapnak kellő támogatást.

Az Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013-2022 véglegesítése során a tervben szereplő feladatok és az azok végrehajtását lehetővé tevő intézményi kapacitás összhangját biztosítani szükséges, különös tekintettel a közleműltban lezajlott intézményi struktúra-átalakítást követően.

Magyarország a Világbank által kidolgozott logisztikai versenyképességet mérő Logistics Performance Index alapján a 2007-es 35. helyről 2010-re – az e területen bekövetkezett versenyképesség-romlás miatt – az 52. helyre csúszott vissza. Hazánk agrár-potenciáljára tekintettel a 2014-2020-ig terjedő időszak forrástervezése során a szakpolitikának az agrárlogisztikai szempontok erősebb érvényesítésére kell törekednie. Ezt hátráltatja, hogy a belföldi agrárlogisztikai tevékenységekről (szállított áruk félesége, szállítmányozás módja, távolsága) jelenleg nem történik központi adatfelvételezés.

A nemzetgazdasági szempontból kívánatos termelői csoportok kettős helyi iparűzési adófizetési kötelezettsége a csoportokat hátrányosan érinti. A csoportok esetleges megszűnése 50-150 milliárd forintos (adóalapot jelentő) mezőgazdasági forgalomcsökkenéshez vezethet.

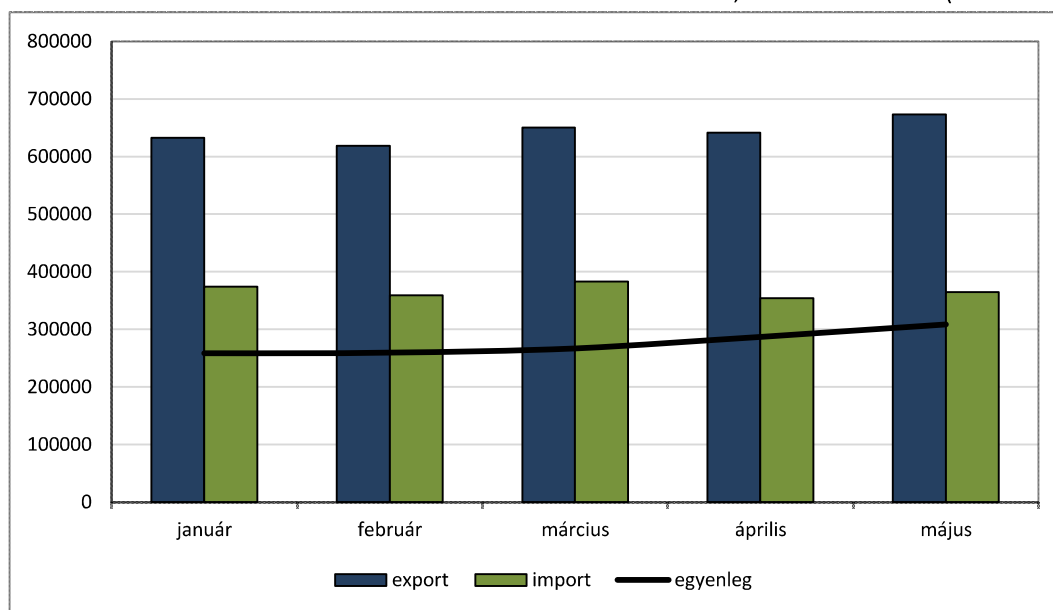
Tekintettel arra, hogy Horvátország agrárgazdasága alapvetően a mezőgazdasági alapanyag-termelésre rendezkedett be, az ország unió csatlakozásával a feldolgozott élelmiszeripari termékek vonatkozásában hazánk jelentős piacokhoz juthat.

1. Monitoring

1.1 Agrár-külkereskedelmünk első öt havi változása¹

Agrár-külkereskedelmünk a negyedik hónapban tapasztalt csökkenést követően az ötödik hónapra újból növekedést ért el. Ennek megfelelően májusban, a 672 millió eurót kitevő agrárexport az előző hónaphoz viszonyítva 4,9 százalékkal bővült. Az import növekedése májusban az előző hónaphoz viszonyítva 2,9 százalékos volt, összességében így meghaladta a 364 millió eurót. Az egyenleg 7,4 százalékkal javult, mellyel meghaladta a 308 millió eurót.

1. ÁBRA: AGRÁR-KÜLKERESKEDELMÜNK HAVI ALAKULÁSA, 2013. I – V. HÓ (EZER EUR)

Forrás: KSH

Az év első öt hónapját tekintve – az előző év azonos időszakához viszonyítva – exportnövekedésről lehet beszámolni, hiszen az export 1,3 százalékkal bővült, amely így már meghaladta a 3,2 milliárd eurót. Az import 2,8 százalékkal növekedett, így értéke 1,8 milliárd eurót tett ki. Az öt havi aggregált külkereskedelmi adatok alapján az agrár-külkereskedelmi egyenleg közel 1 százalékkal visszaesett.

Fontos hangsúlyozni, hogy a csekély mértékű exportnövekedés ellenére az agrárexport 9,5 százalékát adja a nemzetgazdasági exportnak. Az import esetében az agrárium aránya 4,5 százalékot tesz ki. **Az agrárium nemzetgazdasági jelentőségét jól tükrözi, hogy az agrár-külkereskedelmi egyenleg májusban a nemzetgazdasági külkereskedelmi egyenleg 44,5 százalékát adta.** A nemzetgazdasági áruosztályok közül a legjelentősebb az első négy (agrárgazdasági áruosztályok) áruosztály egyenlegén kívül a gépek és villamossági cikkek külkereskedelmi aktívuma nőtt. A csekély mértékű exportnövekedésért egyértelműen a növényi

¹ http://www.ksh.hu/stadat_eves_3_5

termékek exportjának visszaesése a felelős, hiszen az áruosztályban bekövetkezett 23 százalékos csökkenés determinálja az agrár-exportot. Ezzel ellentétben 22,4 százalékos növekedés volt tapasztalható az élelmiszerkészítmény, ital, dohány kivitelben, így az áruosztály növekedése részben kompenzálta a növényi termékek kiesését. A tavalyi év első öt hónapjában a növényi termékek exportja 1,28 milliárd euró volt, mely az idei év azonos időszakában 995 millió euróra csökkent, az élelmiszerkészítmények kivitele tavaly 1,07 milliárd eurót, idén pedig 1,3 milliárd eurót tett ki. Az élelmiszerkészítmények növekedése elsősorban az ital 45 százalékos, dohányárak 38 százalékos, valamint az állati takarmány 28 százalékos bővülésével magyarázható.

Az import növekedésért a növényi termékek és a zsír, olaj, viasz termékek behozatala a felelős. Az előbbi áruosztály 13 százalékos bővülést követően elérte a 442 millió eurót, míg a zsír, olaj és viasz termékek behozatalának 12,5 százalékos növekedése 84 millió eurót tett ki. Az áruosztály bontását megvizsgálva látható, hogy a növényi termékek bővülése háttérben a zöldség és gyümölcsfélék behozatala áll, míg a zsír, olaj és viasz termékek növekedése az állati olaj és zsír behozatalával magyarázható.

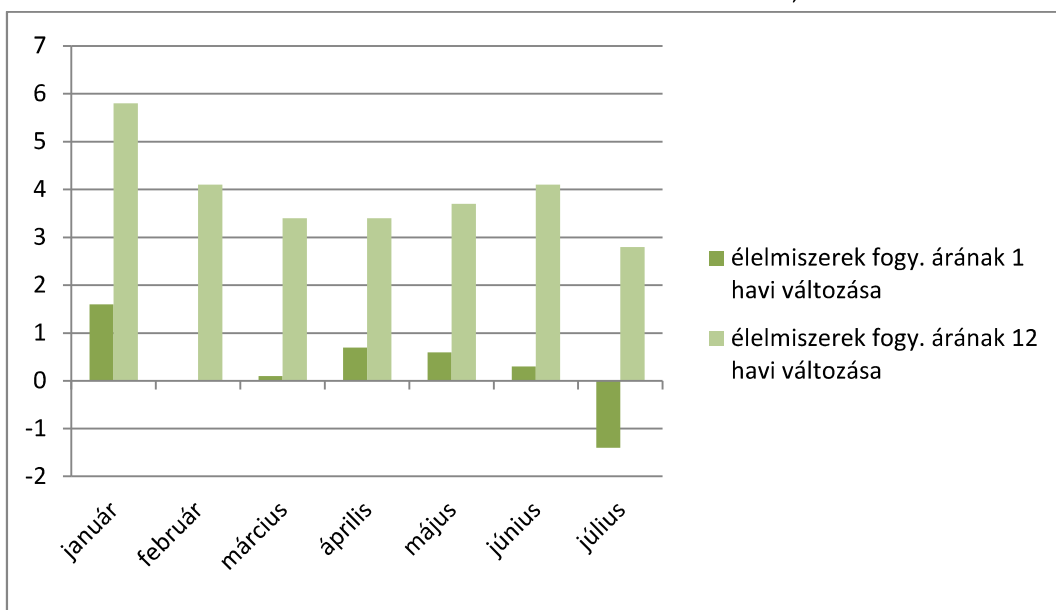
1.2 Az élelmiszerek fogyasztói árának változása

A KSH augusztus 13-án közzétett inflációról szóló adattáblája szerint **júliusban a fogyasztói árak 1,8 százalékkal voltak magasabbak, mint egy évvel korábban**. Az élelmiszerek fogyasztói ára az előző hónaphoz viszonyítva 1,4 százalékkal csökkent, mely meghatározóan az idényáras élelmiszerek fogyasztói árcsökkenésével magyarázható. Júliusban 11 százalékkal mérséklődött a zöldség-gyümölcs fogyasztói ára, szintén csökkenés volt jelen a tojás, párizsi és cukor árában. A termelői árak fejezetben is bemutatott búza, kukorica termelői árcsökkenés a fogyasztói árakban is megjelent, így 3,2 százalékkal visszaesett a liszt fogyasztói ára is.

A kedvező havi változások ellenére, a 12 havi összehasonlításban az élelmiszerek ára az átlagosnál nagyobb mértékben, 2,8 százalékkal emelkedett. Jelentősen, 11,1 százalékkal nőtt az idényáras élelmiszerek ára, ezen belül kiugróan emelkedett a sertéshús, a sajt, az étolaj és a száraztészta fogyasztói ára. Ezzel ellentétben árcsökkenés következett be a tojás és a cukor esetében.

Már júliusban is érzékelhető volt az idei terméseredmények árcsökkentő hatása, mely a szakértők szerint az év második felében még jelentősebb lesz, tehát az új termés megjelenésével a szakértők az élelmiszerárak további csökkenésére számítanak. A terméseredmények fogyasztói árakra gyakorolt hatásával szemben a termelőket érő hatásról a későbbiekben esik szó. A terméseredmények és a fogyasztói árak közötti párhuzam jól bemutatható a búza és kukorica termelői árának és az élelmiszerek fogyasztói árának havi változásával. A termelői áraknál bemutatott diagram jól mutatja a termények termelői árában február óta tartó csökkenést – ez kisebb-nagyobb ingadozástól eltekintve – mérsékelt csökkenés formájában a fogyasztói árakban is jelen van. A 12 havi változást mutató adatok az előző év azonos időszakához képesti eltérést, míg a havi változást mutatók az előző hónaphoz viszonyított százalékos eltérést mutatják.

2. ÁBRA: AZ ÉLELMISZEREK FOGYASZTÓI ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA, SZÁZALÉKBAN

Forrás: KSH

1.3 Termelő árak változása

A mezőgazdaságban lassan a gazdasági év végéhez érünk, hiszen a betakarítás a kalászosok esetében közel 100 százalékhoz közelít. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal² (NÉBIH) augusztus első hetére prognosztizálja az aratási munkák befejeződését. A várakozások szerint 1,7 millió hektárról az átlagosnál (3,8-4,3 tonna/ha) jóval magasabb terméseredményeket várnak, az őszi búza akár az 5 millió tonnát is elérheti.

Nemcsak Magyarországon, hanem az egész világban kedvezőek az őszi vetésűek terméseredményeire vonatkozó előrejelzések. Az Amerikai Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériumának (United States Department of Agriculture, USDA) legfrissebb előrejelzése szerint a világ búzatermése az előző évihez hasonló, 698 millió tonnás szint körül alakul, míg az EU 28 búzatermése várhatóan az előző évhez képest 4 százalékkal több lesz, 138,6 millió tonna. Az EU eredményének növekedésében közre játszik természetesen Horvátország csatlakozása, de kedvező terméseredmények születettek pl. Ausztriában és Romániában is.

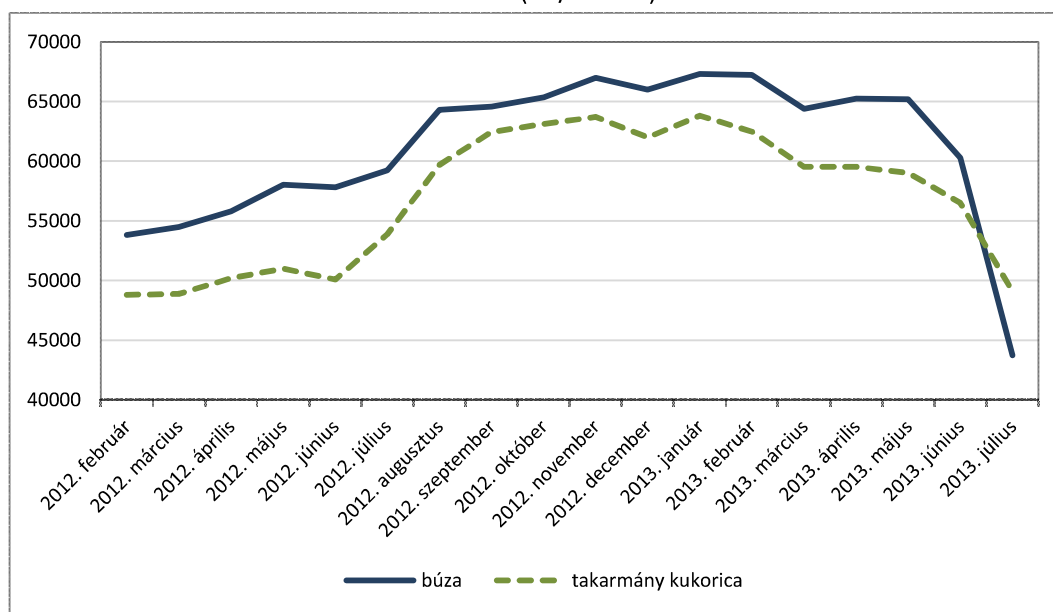
A nemzetközi előrejelzések kedvező képet festenek a kukorica és a napraforgó terméskilátásairól, az USDA legfrissebb előrejelzése rekordmennyiségű, 960 millió tonna betakarított kukoricát vár. Sajnos Magyarországon nem ennyire derűs a helyzet, a következő időszak időjárása határozza meg a termés kiesés nagyságát. A nyári közepi előrejelzés szerint a kukorica termésmennyisége elérhette volna a 7,1 millió tonnát is. A száraz időjárás következtében azonban, aszályos hetenként 3 százalékos hozamkiesés prognosztizálható. A jelenlegi adatok a pillanatnyi állapotot tükrözik, **de minden csapadék nélküli kánikulai nap tovább csökkenti a várható termésmennyiséget. Pontosabb adatok azonban csak augusztus végén állnak majd a termelők**

² Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal belső jelentése

rendelkezésre. A NÉBIH becslése alapján a betakarítható³ terület 1 241 ezer hektár, és a becsült betakarítható termésmennyiség 7 millió tonna lesz.

A terméseredmények és az előrejelzések tehát kedvező mezőgazdasági évet vetítenek előre. Az Agrárgazdasági Kutatóintézet Piaci Árinformációs Rendszerének (AKI PÁIR) gyűjtése alapján Magyarországon az étkezési búza termelői ára 43 ezer Ft/tonnára csökkent július második felében, ez közel 30 százalékos árszint csökkenést jelent az előző év azonos időszakához viszonyítva. Kiugró árcsökkenés következett be a takarmánybúza termelői árában, mely júliusban 41 ezer Ft/tonnát ért el. A kukorica esetében az árak még nem stabilizálódtak, a tavalyi árszinthez képest országos átlagban 7 százalékkal alacsonyabb áron lehetett július második felében terményt vásárolni, ez megközelítőleg 49 ezer Ft/tonnát jelentett.

3. ÁBRA: A BÚZA ÉS A TAKARMÁNYKUKORICA HAZAI TERMELŐI ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA
(FT/TONNA)

forrás: AKI PÁIR

A hazai nagybani piaci árak alapján júliusban a hazai burgonya termelői ára 82-115 Ft/kg között alakult, mely átlagosan 80 százalékkal magasabb, mint az elmúlt évben. A gyenge óévi termés még az idei év áráira is erősen hatással van, a terméseredmény kedvezőnek ígérkezik, mely feltételezi az idei árak mérséklődését. A július közepén elindult hazai görögdinnye szezonban a Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács becslése szerint 250 ezer tonna termés várható, 25 százalékkal több, mint 2012-ben, melyből jelentős a hazai fogyasztásra szánt értékesítés aránya. Tavaly a termésmennyiség 70 százaléka került exportra, idén a jóval nagyobb árualap nagyobb mértékű hazai fogyasztást feltételez⁴. A belföldi görögdinnye termelői ára 85-115 Ft között alakult júliusban, mely 41 százalékkal magasabb az előző évinél.

³ <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/general/showresult.do?id=5020586770&resultId=5021090247&back=1&lang=hu>

⁴ http://m.napi.hu/magyar_gazdasag/a_tescoban_is_beindult_a_dinnyeszezon.560404.html

1.4 Jogszabályi összefoglaló az agrárágazatot érintő főbb változásokról

62/2013. (VII. 24.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez a 2013. évben nyújtandó támogatások részletes feltételeiről

A rendelet az agrár-közigazgatás céljai között is kiemelten szereplő kertészeti ágazat fejlesztését kívánja elősegíteni a korszerű erőgépekkel és műszaki berendezésekkel való ellátottság elősegítésével. A jelenlegi pályázati időszakra nyitva álló forrás összege jelentős: 24 Mrd forint, amelynek legalább harmadát a kis értékű gépek beszerzésére kell fordítani. A rendelet szerint a kis értékű gép a 14,3 millió forintig, a nagy értékű gép e fölött kezdődően, maximum 142,8 millió forint beszerzési összeghatárig terjedő gép, vagy berendezés. A rendelet szabályozza azt is, hogy erőgép (traktor) esetében maximum 75 kW teljesítményű gép szerezhető be. Ez utóbbi messze túlmutat a kertészeti ágazatok ellátásán, más területeken is elegendő ez a kapacitás.

Szakértők szerint sajnálatos, hogy a szakmai körökben ismert tény, az erőgépre vonatkoztatott túlgépesítettség ellenére a tárca még mindig „erőlteti” a gépbeszerzéseket. **A kertészeti termelés jelentős fejlesztési igénnyel rendelkezik az öntözés, a kárelhárítás** (jégvédő hálók, füstgenerátorok) **vagy akár a vagyonvédelem területén is.** Természetesen a gépbeszerzések támogatása a fejlesztési források viszonylag egyszerű lekötését jelenti, azonban e szempont a szakmai célokat jelen esetben részben felülírta.

Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013-2022 (közigazgatási egyeztetés alatt álló vitaanyag, véleményezhető 2013. aug. 15-ig)⁵

A Stratégia megalkotásának alapvető indoka volt, hogy a Magyarország rendelkezzen egy olyan dokumentummal, amely az élelmiszer biztonság terén is fokozódó fogyasztói igényekre megfelelő választ jelenthet. A tervezésének fő felelőse a Vidékfejlesztési Minisztérium Élelmiszerlánc-felügyeleti Főosztálya, a végső változat elkészítésének várható időpontja ez év negyedik negyedéve.

A vitaanyagban szerepel, hogy mintegy 1500 civil, illetve 430 – jelenleg is az élelmiszerlánc-biztonság területén dolgozó – szakember részvételével, de alapvetően a tudományos életben (Magyar Tudományos Akadémia) és a közigazgatásban tevékenykedő munkatárs közreműködésével került összeállításra a közigazgatási egyeztetésre bocsátott anyag. Ennek fényében némiképp érthető, hogy a 2013. július 29-i keltezésű dokumentum véleményezésére mindössze kettő hét áll rendelkezésre.

5

http://www.kormany.hu/download/e/b7/f0000/elelmiszer%20strategia_%20jogszabaly%20tervezet_20130717.zip#!DocumentBrowse

A Stratégia jelentős terjedelemben mutatja be a jelenlegi élelmiszerlánc biztonság helyzetét, sok esetben ismételtekbe is bonyolódik: egy szakterület stratégiai dokumentumától kompaktabb megjelenítés lenne elvárható, a fogalmazás több esetben kevésbé szakirodalmi jellegű, ugyanakkor tény, hogy a szakmán kívüli szereplők számára is érthetően került megfogalmazásra a dokumentum.

Az anyagban megjelenített stratégiai fő célok szakmailag támogathatóak, amelyek döntően a tudásalapú társadalom tudatos fogyasztói magatartására (élelmiszer-biztonsági tudásmenedzsment és kommunikáció a szereplők között) és az élelmiszerlánc-biztonsági kockázatok kezelésére épülnek. Részletes bemutatásra kerülnek mindazon ismert és feltételezett kockázatok, amelyeket az élelmiszerlánc-biztonsággal foglalkozó szervezeteknek kezelniük kell. **A megfogalmazott feladatok konkrétak ugyan, a hozzá rendelni tervezett eszközrendszer azonban egy optimális esetben fennálló szervezeti-, műszaki-, és humán erőforrás ellátottságot feltételez. Nincs kellően kidolgozva a leginkább kritikus finanszírozási kérdéskör sem** – ez abban az esetben elfogadható, ha a Stratégiát rövid időn belül egy következő, tömör, operatív jellegű anyag követi, amely konkrétan határozza meg a Stratégiában bemutatott feladatok ellátásának anyagi, humán- és infrastrukturális hátterét.

A Stratégia többször utal a szervezeti háttér bővítésére (laboratóriumok, emberi erőforrás bővítés, stb.), holott ezek leépítése a közelmúltban történt meg, a különböző hatóságok (növény-és talajvédelmi, állategészségügyi, stb.) NÉBIH-ben történő egybeolvasztása során. A Stratégia így jelentős ellentmondásban áll a jelenlegi szervezetrendszerben tapasztalható átalakításokkal. Ennek az ellentmondásnak a feloldása szükséges lesz a Stratégiában megfogalmazottak végrehajtásához.

1.5 A 2014-2020 időszak tervezésével kapcsolatos összefoglaló

A Vidékfejlesztési Program (VP) tervezésében a következő jelentős lépés az első körös társadalmi egyeztetésre érkező reakciók, válaszok feldolgozása, értékelése és szakmai szempontok alapján történő mérlegelést követően a javaslatok beépítése lesz. Ez a munka jelenleg is folyamatban van, várhatóan augusztus végére fejeződik be.

A jelenleg ismert európai uniós normatív háttérre – amely jelenleg is tervezet szintjén kezelhető a végleges normaszöveg hiányában – és az EU Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatósága (DG AGRI) által kiadott útmutatókra alapozva több tervezési munkacsoportban megkezdődött az egyes tervezett intézkedések kialakítása. A Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság által már elfogadott fő fejlesztési irányokat figyelembe véve körvonalazódnak az intézkedések, amelyek megfogalmazásánál továbbra is elsődleges cél, hogy csak a minimálisan szükséges adattartalommal rendelkezzenek, mozgásteret biztosítva a hazai jogszabályalkotás számára a pontos szabályozás kereteit illetően.

Több jogcím esetében még nem adott iránymutatást a Bizottság, így a tervezési munkacsoportok egymástól jelenleg eltérő ütemben haladnak a feladataikkal. Várhatóan a végleges EMVA

normaszöveg kibocsátásával egyidejűleg minden hiányzó útmutató (guideline és fiche) rendelkezésre áll majd annak érdekében, hogy a Kormányzat által a Program elfogadásának tervezett 2014. első félévi határideje tartható legyen.

2. Elemzés

2.1 Magyarország agrárlogisztikai helyzete

A „logisztika” elterjedt kifejezés, de jelentése, valódi tartalma csak a szakemberek és az ezzel foglalkozók előtt ismert. A logisztika fogalmára, a különböző szakirodalmi forrásokban közölt meghatározások közül az alábbiakban a hazai szakmai életben meghatározó civil szervezet, a Magyar Logisztikai Beszerzési és Készletezési Társaság definícióját adjuk meg: „A logisztika olyan tudományos és gyakorlati ismeretek, tapasztalatok és módszerek összessége, amelyek alkalmasak a rendszereken belüli és rendszerek közötti termékek, erőforrások és információk áramlásának tervezésére és koordinált megvalósítására.”⁶

A logisztikára viszonylag kevés nem mikro-, vagy makroökonómiai összehasonlító mutató létezik. Ezek egyike a Világbank által kidolgozott, számos dimenzió (pl. közlekedési infrastruktúra, vám, szállítási költségek) alapján a logisztikai versenyképességet mérő **Logistics Performance Index**⁷ (LPI). Ebben a rangsorban Magyarország 2007-ben a 35. helyen állt és egyetlen közép- és kelet-európai tagállam sem előzte meg, 2010-ben viszont az e területen bekövetkezett versenyképesség-romlás miatt az 52. helyre csúszott vissza. Az új EU-tagállamok közül pedig a Cseh Köztársaság, Lengyelország, a Szlovák Köztársaság, Észtország és Litvánia egyaránt megelőzte.⁸

A Kormányzat által is felismert fontosságú nemzetgazdasági ágazatunk a logisztika, nem utolsósorban annak okán, hogy Magyarország fekvéséből adódóan a nyugat-európai és az egyre jelentősebbé váló keleti (Oroszország, Kína) áruforgalom tranzitútvonala. **Ezt az adottságot megfelelő fejlesztésekkel erősíteni szükséges annak érdekében, hogy a szomszédos országok ne „tereljék” maguk felé az áru fuvarozásból és egyéb logisztikai szolgáltatásokból adódó jelentős bevételeket.** Bár az agrárlogisztika területén messze túlmutat, de érdemes figyelemmel lenni például Oroszország azon elképzeléseire, mely szerint Bécsig építenének széles nyomtávú vasúti pályát.⁹ Ugyan az Európai Bizottság jelenleg elutasította ennek támogatását, de megépítésének igénye – elsősorban az orosz fél részéről – a továbbiakban is fennáll.

A magyar kormányzat Középtávú Logisztikai Stratégiája¹⁰ szerint az elmúlt 10 évben a logisztikai ágazat gazdasági teljesítménye volt a legstabilabb az összes nemzetgazdasági ágazatunk közül, a

⁶ http://profitalhatsz.mkik.hu/vallalkozok/Logisztika_az_EU-ban_es_Magyarorszagon.pdf

⁷ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTTRANSPORT/EXTTLF/0,,contentMDK:21514122~menuPK:3875957~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:515434,00.html>

⁸ <http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/17905CDBCF3E40BA8.pdf>

⁹ <http://www.raktaram.hu/news/details?id=32301>

¹⁰ http://www.kormany.hu/download/7/d5/e0000/IFKA_logstrat_130521.pdf

globalizációs folyamatok pedig tovább fokozzák a megfelelő szállítmányozási, raktározási igények megjelenését. A stratégia említi ugyan mind a „kerítésen belüli” (gazdaság/vállalkozás telephelyén), mind pedig a „kerítésen kívüli” (vállalkozások megfelelő összeköttetését célzó) agrárlogisztikai elemek fejlesztésének szükségességét, **de kérdéses, hogy a 2014-2020-ig terjedő időszakban a tervezett évi 12 milliárd forintos logisztikai fejlesztési forrásból mennyi jut majd az agrárgazdaság számára.** A fejlesztési elképzelések az Intelligens Közlekedésfejlesztési OP-ban jelennek meg (IKOP), mint a „tranzitgazdaság fejlesztése” (logisztika), amelynek tervezése során azonban az agrár-szakpolitikai irányításnak erősebben szükséges **az agrárlogisztikai szempontokat érvényesíttetnie.**

A logisztika a mezőgazdaságban is kiemelt jelentőségű. A megtermelt áruféleségek feldolgozókhöz és/vagy fogyasztókhöz való eljuttatása, különböző körülmények közötti raktározása döntő mértékben határozza meg a mezőgazdasági vállalkozások sikerét. Kizárólag azon vállalkozások maradnak versenyben az agrárgazdasági szereplők közül, akik áruikat a megfelelő piacokra a megfelelő időpontban el tudják juttatni – jó minőségben előállítani, megtermelni önmagában már nem elégséges. Az agrárlogisztika a szállítmányozni, raktározni, feldolgozni kívánt áruk jellegénél fogva (gyorsan romló áruk, élőállat, stb.) sok esetben bonyolultabb és összetettebb folyamat, mint más ágazatoknál (pl. építőipar, energetika, stb.). Éppen ezért **a mezőgazdasági vállalkozások jelentős része nem önmaga oldja meg az áruszállítással kapcsolatos feladatokat,** hanem erre szakosodott cégekkel köt szerződést a termékei piacra juttatására. Természetesen az úgynevezett terítés (nagy tömegű, ömlesztett, relatíve alacsony fajlagos árú és sok esetben különös kezelést nem igénylő) áruféleségek esetén a betakarítást követően alapvető logisztikai – azaz inkább kizárólag fuvarozási, szállítmányozási – feladatokat a mezőgazdasági vállalkozások is ellátnak (pl. malmi beszállítás).

A Magyar Szállítmányozók és Logisztikai Szolgáltatók Szövetségének (MSZLSZSZ) tagjai számára készített felmérés¹¹ szerint szállítmányozási szolgáltatást a vállalatok 59 százaléka nyújtott élelmiszeripari és 56 százaléka mezőgazdasági vállalatok számára a vizsgált időszakban (2003-2008.) Az élelmiszergazdaság vállalatai főként fuvarozást, vámkezelést, és legfeljebb szállítmányozást igényeltek a szakvállalatoktól. **Kevés közülük az, amelyik értéknövelő szolgáltatásokat is igénybe vett, pedig az értéknövelő szolgáltatások biztosíthatják nagyobb mértékben az élelmiszergazdaság termékeinek magasabb színvonalon történő értékesítését.** A logisztikai szolgáltatók az „értéknövelő” szolgáltatások alatt a csomagolást, címkézést, feliratozást, kommissiózást, minőségellenőrzést, osztályozást, szétválogatást, kartonba helyezést, címkézést, szavatossági időt jelző címke felhelyezését, egészségügyi és egyéb igazolások behelyezését a csomagolásba, egyéb ország-specifikus előírások teljesítését, termékek összepántolását, egységrakomány képzést, hőmérsékletre, biológiai szennyeződésekre érzékeny termékek speciális csomagolását, kiszállított termékekről számla készítését, szállítmánybiztosítási szerződés megkötését, stb. értik. A szolgáltatások következő (csökkenő) sorrendjét lehetett

¹¹ Tátrai Anna [2009]: A logisztikai szolgáltató, és szerepe a magyar élelmiszergazdaságban. 51. Georgikon napok előadása, 2009. október 1-2.

megállapítani az igénybevétel gyakorisága szerint: nemzetközi szállítmányozás, vámkezelés, raktározás, belföldi fuvarozás, nemzetközi fuvarozás, házhozszállítás, készletnyilvántartás, kommissiózás, jelölés, feliratozás, csomagolás.

A belföldi agrárlogisztikai tevékenységekről (szállított áruk félesége, szállítmányozás módja, távolsága) jelenleg nem történik központi adatfelvételezés. Tekintettel arra, hogy Magyarország agrárexport teljesítménye az utóbbi időszakban kiemelkedően alakult, logisztikai szempontból – a szállítási távolságok, az exportpiacok megítélése szempontjából fontosabb – külpiaci helyzetünket foglaljuk össze a következőkben.

Az Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI) 2008-ban publikált tanulmányban¹² dolgozta fel agrárgazdaságunk külpiaci helyzetét, ismertetve legfontosabb exportpiacainkat, fontossági és stabilitási szempontokat figyelembe véve, valamint bemutatva a legfontosabb és jellemzőbb fuvarozási módokat, fuvarparításokat¹³.

Exportpiacainkra erős Európa-centrikusság volt jellemző a vizsgált időszakban, az ide irányuló export értéke a teljes exportunk értékének 90-94 százaléka között mozgott. A piacok koncentráltságára jellemző, hogy tíz ország adja az összes export piac 63, míg harminc ország a 94 százalékát a 2000-2006-os időszakra vetítve. Az exportpiacok fontossági (össz-export arányból való részesedése), dinamikai (2000-2006 közötti arányváltozás) és stabilitási mutatóiból számított **helyezési szám** szerint a tíz legfontosabb célpiacunk a következő:

1. TÁBLÁZAT: AGRÁREXPORUNK LEGFONTOSABB CÉLPIACAI

Sorrend	Ország	Helyezési mutató
1	Németország	17,7
2	Olaszország	15,8
3	Ausztria	14,3
4	Hollandia	6,9
5	Oroszország	6,7
6	Románia	6,0
7	Franciaország	5,4
8	Lengyelország	3,8
9	Horvátország	2,9
10	Csehország	2,5

forrás: AKI

A magyar élelmiszerpiac kiviteli hatósugarát vizsgálva megállapítható, hogy az viszonylagosan rövid, mintegy 2500 km. Ebbe az Európai piacok jelentős része, illetve Észak-Afrika és a Közel-kelet egyes államai férnek bele. Hasonló a helyzet a szomszédos agrárexportőr országokban is:

¹² A magyar élelmiszergazdaság export célpiacai és logisztikai helyzete, AKI, 2008. A fejezet e lábjegyzettől következő adatai a hivatkozott AKI tanulmányból származnak.

¹³ A szállítási és biztosítási költségviselés megosztásának pontja (fizikai helye) az ún. fuvarparítás. Szállítmányozhat pl. az eladó a vevő célállomásáig/telephelyéig, de teheti ezt pl. csak az országhatárig, kikötőig, stb. A költségviselés megosztási pontjától és a fuvarozás módjától (közúti, vasúti, folyami, tengeri, légi, stb.) és az áru „átadásának” pontjától függően számos fuvarparítás létezik.

Szlovákia kivitelének 95 százaléka, Lengyelország esetében 86, Bulgária esetében pedig 82 százalék ez az arány, holott ez utóbbi két állam rendelkezik tengeri kikötőkkel is, amely a nagy tömegű és olcsó áruszállítást távolabbi célpiacokra is gazdaságossá tenné. Magyarország tengerentúli szállítási hátránya a tengeri kikötők hiányából adódik: a kimutatások szerint tonnánként 30-40 EUR szállítási többletköltséget jelent ez a logisztikai adottság.

Sajnálatosan Európa nagy részét túlkínálat jellemzi agrártermékek tekintetében, **gyors élelmiszerimport igénynövekedés csak a távol-keleti tagállamokban jellemző**. Ezekre a piacokra marginális mennyiségű agrártermékünk jut el, sok esetben légi úton, az áruφέeségek gyorsan romló volta (hústermékek), illetve exkluzivitásából, így magas árából fakadó fuvar költség-viselési megfellelőse miatt (pl. mangalicahús és libamáj Japánba).

Az évek óta növekvő agrár export-teljesítmény természetesen növekvő szállítmányozási teljesítményt is jelent: 2000-ben mintegy 4,8 millió tonna, míg 2006-ban 9,4 millió tonna mezőgazdasági és élelmiszeripari termék került külföldre. (Összehasonlításképp: becslések szerint a teljes hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari termékmennyiség mintegy 50 millió tonna, míg a melléktermékekkel együtt ez közel 100 millió tonna árumennyiséget jelent.) Bruttó súlyban ez a külkereskedelmi forgalom 32,6 százalékát jelentette, míg a forgalmi értéknek 6,3 százalékát képviselte.

A szállítás módja szerint a közúti áru fuvarozás dominál az export tekintetében is: 2000 és 2006 között ugyan kismértékben csökkent a jelentősege, de 2006-ban még így is 55 százalék volt nettó súlyt és 77 százalék exportárbevétel tekintve. **A vasúti szállítás mértéke ugyanezen időszak alatt szinte a felére esett vissza:** a 32 százalékos nettó súly arány 2000-2006 között 16 százalékra esett vissza, exportárbevétel szempontjából ez a csökkenés kisebb mértékű volt: 15-ről 11 százalékra. **Jelentősen növekedett ugyanakkor a belvízi (folyami) hajózás jelentősege:** 2006-ban nettó súlyt tekintve majdnem ötször, értéket tekintve pedig több, mint kétszer akkora értékű áru került exportra (3,5 százalékról 8,2 százalékra növe), mint 2000-ben. Az egyéb, elsősorban légi szállítás jelentősege is nőtt, árbevétel tekintetében ugyanezen időszakban mintegy két és félszeresére (1,4 százalékról 3,6 százalékra emelkedve).

Szintén érdekes megvizsgálnunk a fuvarparitás szerinti helyzetünket. A paritásokat az eladó kötelezettségének és kockázatának szempontjából négy fő csoportba sorolhatjuk:

E csoport, ahol a vevő jön az áruért,

F csoport, ahol az eladó útnak indítja az árut a vevő költségére,

C-csoport, ahol az eladó fizeti a fő fuvarozás költségeit és

D-csoport, ahol az eladó gyakorlatilag „házhoz” viszi az árut.

Természetesen a C és D csoportba tartozó paritások jelentik a magasabb vételárat: az eladó árrést kalkulálhat a szállítási költségek mellé is, nem kizárólag a termék értéke lehet a vételár alapja. A fuvarparitás szerkezet azért fontos mutató, mert jól tükrözi a termékértékesítő ország szállítási és infrastrukturális fejlődését. Az E és F-csoport részaránya 2003 és 2006 között 64-ről

58 százalékra csökkent, ugyanakkor a velünk együtt csatlakozó tagállamokból még 2006-ban is a termékek mintegy 75 százalékáért a külföldi vevő jött (ez azt mutatja, hogy ezekkel az országokkal szemben nem tudtuk érvényesíteni a fuvarparitásban rejlő bevételi lehetőségeket, exportlogisztikai szempontból lemaradásban vagyunk Csehországgal, Lengyelországgal, Szlovákiával szemben). Ennek fő oka a logisztikai szolgáltatásainkban történő relatív lemaradásban keresendő, amely kiterjedt mind a gyorsforgalmi közúthálózatra (mennyiségi hiány), mind pedig a vasúti fuvarozásra (a vonalhálózat kellően sűrű, de hiány volt megfelelő típusú vasúti kocsikból, eszközökből, valamint a pályák lehetséges maximális tengelyterhelése elmaradt az EU-ban jellemző 22,5 tonnától). Bár a vízi szállítás jelentősége a bemutatott adatoknak megfelelően növekedett, szakértők szerint még sincs kellőképpen kihasználva ez a lehetőség, elsősorban a megfelelő mennyiségű magyar hajótér hiánya, az erős vízszintingadozás és az elavult hajózási útvonalak (sok gázló, szűkület) miatt.

Összefoglalóan elmondható, hogy a kedvező földrajzi elhelyezkedésünket, illetve jelentős agrár- és élelmiszeripari kapacitásainkat a jelenleginél jobban kiaknázhathatjuk, ha a szállítási infrastruktúra elemeit kellőképp fejlesztjük, a raktár- és szállítókapacitási, valamint a megfelelő minőségű szállítóeszköz hiányt orvosolni tudjuk.

2.2 A termelői csoportok központi költségvetési megítélése

A termelői csoportok megalakítása és működése számos hatást vált ki az agrárágazatban és a vidéki társadalomban. Ezek között szakigazgatási szempontból kiemelkedően fontos a központi költségvetésre gyakorolt hatás, azaz annak megítélése, hogy **a termelői csoportok tevékenységük során ténylegesen képesek-e adó- és más hasonló jellegű bevételeket generálni és pozitív szaldót elérni az ágazat és a nemzetgazdaság szempontjából is.** Az alábbi elemzés a volumenük vagy megítélésük szerint kiemelésre érdemes, főbb bevételeket és kiadásokat mutatja be alapvetően a termelői csoportokkal végzett interjúkra és a csoportok által évente a Vidékfejlesztési Minisztériumhoz kötelezően benyújtott beszámoló jelentések adataira támaszkodva.

A termelői csoportok működésének állami költségei

Az egyetlen jelentős, a szervezetekkel kapcsolatos költséget a termelői csoportok közösségi támogatásának nemzeti társfinanszírozása jelenti. Mint minden vidékfejlesztési jogcím esetében itt is a közösségi forrásokhoz (jelen esetben az EMVA forráshoz) történő hozzájárulás feltétele a 20 százalék mértékű nemzeti forrás biztosítása. Ez az összeg az évenként kifizetett mintegy 2,5-3 milliárd forint összegű támogatás alapján évi 500-600 millió forint, amelyet a csoportok árbevétele alapján a szervezetek működési költségeik fedezésére kapnak öt éven át. A degresszív (évente azonos mértékben csökkenő) támogatás legmagasabb összege az egész támogatási periódus (öt év) figyelembevételével – függetlenül az árbevétel nagyságától – csoportonként több mint 100 millió forint lehet.

Emellett jelentkezik egy nehezen számszerűsíthető költség, amely a termelői csoportok elismerési és támogatási rendszerének üzemeltetéséhez kapcsolódik és a szakigazgatás egyes szintjein tevékenykedő közalkalmazottak/köztisztviselők éves munkaerőegységben mért, 3-4 főre becsülhető munkavégzésével összefüggésben jelenik meg (becsült összege: legfeljebb 25 millió forint).

Érdemes figyelembe venni, hogy a termelői csoportok támogatási jogcímével összefüggésben az országba beérkező közösségi támogatások a csoport működési költségeinek fedezetét szolgálják.

A támogatás elköltsége során tehát közvetlenül adótételeket is generál (például a munkabér jellegű kifizetésekhez társuló adók és járulékok, vagy a beruházásokhoz, kommunikációs és közüzemi díjakhoz kapcsolódó forgalmi adó, stb.). Tágabb összefüggésben a bérként, szolgáltatási díjként kifizetett támogatás a vidéki társadalom erősödését és fogyasztási potenciálját erősíti, azaz rövid idő alatt adóbevételek formájában jelentős részben befolyik a nemzeti költségvetésbe. Ilyen tekintetben a hazai társfinanszírozás négyszeresen megtérül, tulajdonképpen bevételnek tekinthető költségvetési szempontból.

A 2. táblázat a termelői csoportoknak kifizetett teljes támogatási összeget mutatja be, melynek ötöde a hazai költségvetési forrás, míg az állami bevételeket a 3. táblázatban foglaljuk össze.

2. TÁBLÁZAT: A TERMELŐI CSOPORTOKNAK KIFIZETETT TÁMOGATÁS (2007-2012, MRD Ft)

Év	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kifizetett támogatás összesen	0,945	3,307	2,579	1,328	2,940	4,002

forrás: MVH

A termelői csoportok működéséhez kapcsolódó állami bevételek

Mint önálló társas vállalkozások (szövetkezetek vagy Kft-k) a termelői csoportok az adótörvények hatálya alá esnek. Tevékenységük végzése során tehát olyan adóbevételek keletkeznek, amelyek a csoportok hiányában nem léteznének. Ezek mindegyike nem kerül felsorolásra ebben az elemzésben, csak a jelentősebb összegű, vagy más szempontból kérdéseket felvető adónemek kerülnek bemutatásra.

Tranzakciós illeték

A termelői csoportok működésének egyik célja a termelő és a fogyasztó közötti ellátási lánc lerövidítése a közvetítők kiiktatása által. Ezen tevékenysége során, bár a termelői csoport a tag tulajdonában álló szervezet, adózási szempontból mégis új szereplőként jelenik meg az áru és a pénzforgalom útját jelentő láncban. A tranzakciós illeték szempontjából tehát a termelői csoport léte megkétszerezi az adott tagi áru értékesítése során jelentkező adóalapot is. A tranzakciós illeték a bankokat terheli, de a banki költségek növekedésében a termelői csoportokra történő „átterhelés” érhető tetten.

Jelenleg a tranzakciós illeték mértéke 0,3 százalék. A csoportok a teljes árbevételüket továbbutalják tagjaiknak, így azután adófizetési kötelezettség keletkezik, amit különféle jogcímeken a bankok ráterhelnek a számlatulajdonos szervezetre. A csoportok tevékenységével

összefüggésben – a 2012. évi nettó árbevételt figyelembevételével – keletkező többlet költség (adó) számított összege 873 millió forint.

Helyi iparűzési adó

A helyi adók közül a helyi iparűzési adó érinti legszámottevőbben a termelői csoportokat. A helyi adók keretszabályozásában történt változás után már nem lehet az árbevétellel szemben a költségeket a korábbi mértékben levonni, így a megelőző években a termelői csoportok által fizetett adók megsokszorozódtak. A helyi adók mértékének meghatározása és meghatározásának szabályozása településenként eltérő, de általánosságban az önkormányzatok mindenütt a törvény által engedett legmagasabb mértékben állapították meg a helyi adót. A termelői csoportok többsége az 500 millió forint és 20 milliárd forint közötti nettó árbevételi sávba esik, így az eladott áruk bekerülési értéke 85 százalékig levonható. Az adó mértéke 2 százalék.

A termelői csoportok 2012. évi összes nettó árbevétele 291 milliárd forint volt. Ennek 80 százalékát tekintjük átlagosan az eladott áru levonható bekerülési értékének, és a számítás alapjának. Ekkor a keletkező adófizetési kötelezettség mintegy 1,1 milliárd forint.

Meg kell jegyezni, hogy a termelői csoportok tagjai a megtermelt terményeik után **a helyi iparűzési adót saját adóalanyiségük okán egyszer már megfizetik**, így ez a tétel ugyanazon termék- és termelői kör vonatkozásában másodszor merül fel a termelői tulajdonú csoportoknál a következők miatt: a termelői csoport a tagok tulajdonában álló szervezet, amely nem termel, csak a tagi terméket viszi piacra. **A csoport a tagi termék után ismételt adófizetésre kötelezett, amit non-profit működési szemlélete miatt ráterhel a tagjára, aki ilyen módon terméke után másodszor is adóztatásra kerül.** Ez a gyakorlat felveti a kettős adóztatás elkerülése elvének sérelmét és **egyértelmű versenyhátrányt jelent a termelői csoportoknak és tagjaiknak.** **Megoldási modellt jelent a következőkben ismertetett élelmiszerlánc-felügyeleti díj fizetésének gyakorlata, melynek a helyi iparűzési adó kivetési gyakorlatába való átültetése javasolt.**

Élelmiszerlánc-felügyeleti díj

Ennek a minden mezőgazdasági termelőt érintő díjnak a megfizetése szintén az adózás rendje szerint történik. **Példa értékű gyakorlati megoldást jelent azonban, hogy amennyiben a termelő tag a termelői csoporttal erre vonatkozó szerződést köt, akkor a csoport átvállalhatja a díj befizetésének köteleességét a tagtól, aki mentesül a díjfizetés alól (ellenkező esetben mindkét fél fizetésre kötelezett).** Így a kettős díjfizetés kérdése rendezhető és bár a csoport által befizetett tétel forrása végső soron a termelői csoport tagja lesz, de nem kerül versenyhátrányba a kettős fizetés miatt, és a termelői csoport átvállalja még a díjfizetés adminisztratív terheit is.

(Az élelmiszerlánc-felügyeleti díj mértéke az árbevétel 1 százaléka, azaz a termelői csoport körre vonatkoztatva 2012-ben 291 millió forint.)

3. TÁBLÁZAT: A TERMELŐI CSOPORTOK ÁLLAMHÁZTARTÁSI MÉRLEGE (2012)

Az államháztartás kiadásai	összege (millió Ft)	Az államháztartás bevételei	összege (millió Ft)
----------------------------	------------------------	-----------------------------	------------------------

Támogatás társfinanszírozási része:	500-600	tranzakciós adó:	873
adminisztratív költségek:	25	helyi iparűzési adó:	1 100
kiadások összesen:	525-625	bevételek összesen:*	1 573

*(kizárólag a kettős adóztatást felvető fenti három vonatkozásban)

Forrás: a termelői csoportok képviselőitől kapott információk és a 2012. évről készített beszámoló jelentés alapján becsült értékek

A fenti fő tételeken felül a termelői csoportok **társasági adó** fizetésére is kötelezettek, azonban non-profit működési elveik mentén ennek mértéke elenyésző, mivel ezt az adónemet nyereségarányosan szükséges fizetni. Szintén a költségvetésbe befolyó tételként jelentkezik a már hivatkozott **alkalmazotti bérekből fakadó járulékok és adók**, valamint az **általános forgalmi adó** hatálya alá történő beszerzések ÁFA tartalma. Ez utóbbi két tétel termelői csoportonként eltérő mértékű, melynek kiszámítása meghaladja jelen összefoglaló kereteit, de éves szinten becsülhetően százmillió forintos nagyságrendben jelentkezik a költségvetés bevételi oldalán.

A termelői csoportok szerepe a feketegazdaság visszaszorításában

A termelői csoportok minden esetben a számviteli szabályoknak megfelelően, bizonylatokkal alátámasztottan működnek – ellenkező esetben elesnének a fennmaradásukat biztosító közösségi támogatás igénylésének lehetőségétől. Ezzel az agrárgazdaságot egyértelműen fehéritik. A jótékony hatás pontos mérése a feketegazdaság jellegéből adódóan adatokkal nem alátámasztható, de az egyes mezőgazdasági területeken működő csoportok képviselőinek véleménye szerint a feketegazdaság mértéke jelenleg 20-50 százalék közé tehető. A termelői csoportok működésük során kikényszerítik az országosan 2012-ben összefogott mintegy 17 000 tagtól, hogy gazdálkodásukat legálisan folytassák. **Amennyiben a csoportok megszűnnek, akkor ezeknek a tagoknak egy része – a csoportok képviselőinek határozott meglátása szerint – ismét láthatatlanná válik.** A csoportok megszűnésének lehetséges okairól a következő fejezetben szólnunk. Hogy képet alkothassunk a termelési volumennek a nagyságáról érdemes számításba venni, hogy a termelői csoportok nettó árbevétele 2012-ben több mint 291 milliárd forint volt. Ennek az árbevételnek a 20-50 százaléka **58-145 milliárd forint, ez az összeg „tűnhet el” évente az adóalapot jelentő mezőgazdasági forgalomból!**

A termelői csoportok működtetésének határai

Természetes, hogy a termelők csak abban az esetben működtetik a termelői csoportokat, amíg az számukra előnyös, azaz amíg a csoport által nyújtott anyagi előnyök felülmúlják a költségeket. A fenti adó és egyéb tételeket összegezve az látható, hogy a csoportok számára 2013-ban jelentős költségnövekedés mutatkozott, amit már nem fedez a – közösségi és nemzeti forrású – felvehető támogatás mértéke, azaz **félő, hogy a szervezetek működtetése iránti szándék lecsökken.** Amennyiben a termelői csoportok megszűnnek, akkor azonban nem csupán az általuk megfizetett adók tűnnek el a költségvetésből, hanem – ami sokkal nagyobb kárt okoz – tagjaik egy része várhatóan ismét visszatér a feketegazdasághoz.

Szintén kiemelésre érdemes tény, hogy **a csoportok által elnyert támogatás nem fordítható adófizetésre**, csak a működési költségek fedezésére, így azok forrását a tagoktól beszedett működési költség hozzájárulásból kell előteremteni, ami tovább nehezíti a bevétel-kiadási mérleg egyensúlyban tartását.

Összegzés

A termelői csoportok az agrárgazdaság fontos és hasznos szereplői, amelyek tevékenységük során a megvalósított versenyképességi, foglalkoztatási, vidékfejlesztési és más hatásuk mellett 27 000 főt foglalkoztatnak (a tagok száma és a termelői csoportok alkalmazottaival, bedolgozó családtagokkal együtt), valamint a nemzetgazdaság közteherviselő szereplői is. (Megjegyzendő, hogy a tagok vélhetően a csoportok esetleges megszűnése esetén is folytatnák termelő tevékenységüket.) Az elemzésben körüljárt kiemelt szempontok alapján jól látható, hogy **a csoportok támogatása nemzetgazdasági szempontból kifejezetten kívánatos**, hiszen az állami ráfordításnál lényegesen nagyobb hasznot eredményez.

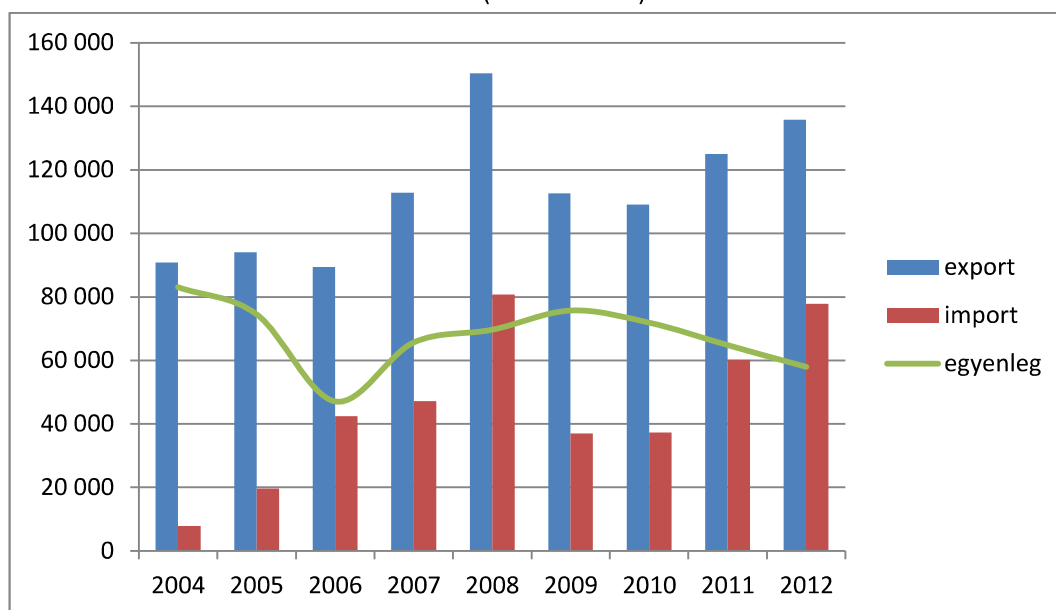
A fentiek ismeretében fontosnak ítélni tehát a csoportok terheinek finomhangolásával megtalálni azt a középutat, amely a fenntartható működést – és ez által a hosszú távú adóbevételeket – biztosítja.

2.3 Horvátország EU csatlakozásának a magyar mezőgazdaságra gyakorolt hatása

Horvátország 2013. július 1-én csatlakozott az Európai Unióhoz, a csatlakozást hazánk is kiemelten támogatta. A bővülés nemcsak gazdasági és turisztikai lehetőséget jelent hazánk számára, hanem jelentős agrárgazdasági piaci részesedéssel is kecsegtet.

Az elmúlt évek adatai alapján **Magyarország évről évre többet exportál az adriai ország számára**, 2012-ben 135 millió euró értékű árbevétel származott elsősorban a hozzáadott értékkel rendelkező termékek értékesítéséből. Ez **2004-hez képest 50 százalékos emelkedést jelent**.

4. ÁBRA: HORVÁTORSZÁG-MAGYARORSZÁG KÖZÖTTI KÜLKERESKEDELMI KAPCSOLAT ALAKULÁSA
(MILLIÓ EURÓ)

Forrás: KSH

Horvátország felé irányuló exportunk közel felét öt termékcsoporthoz teszi ki, jelentős árbevétel származik a különböző fogyasztásra kész termékek, az élelmiszeripari melléktermék és hulladék, az élelmiszeri célra alkalmas hús, a tejtermékek, valamint az olajos magvak kiviteléből.

Horvátországra alapvetően a törpe gazdaságok a jellemzőek, emiatt **az agrárgazdaság a mezőgazdasági alapanyag-termelésre rendezkedett be**, a termelői együttműködések, illetve az élelmiszer-feldolgozó fejlesztések kialakulása még várat magára. Így **feldolgozott élelmiszeripari termékek kivitelével hazánk horvátországi piaci részesedése jelentősen növelhető**. Felvevőpiac jelentkezik sertéshús, tej, szőlőcukor, gyümölcs-cukor, illetve egyéb, az állatok takarmányozására szolgáló készítmények iránt is. A kedvező exportpozíciónk nem csak a horvát mezőgazdaság szerkezetéből adódóan kínál lehetőségeket, hanem a vámunió következtében magyar cégek előtt nyílik meg a piacszerzés lehetősége. (Mindeddig a termékek beléptetésekor 20 százalékos vámot kellett fizetni.)

Horvátország júliusi csatlakozása valószínűsíthetően nem veszélyezteti agrártermékeink hazai, illetve EU-s piacait, tekintve, hogy hazánk felé irányuló exportjuk messze elmarad az általunk exportált mennyiségtől. Mindössze két termék esetén (répacukor, illetve ásványvíz) tekintetben van erős exportpotenciáljuk. Hazánk Horvátországból származó cukor importja ugyanis 2012-ben meghaladta a 63 millió eurót, mely az előző évhez viszonyítva 43 százalékos növekedés, illetve a teljes horvátországi importunk 81 százaléka.

Érdemes megemlíteni, hogy a Luxemburgban lezajlott júniusi Tanácsülés eredményeként **Magyarországnak sikerült érvényt szereznie a magyar izoglükóz kvóta 30 ezer tonnával történő megemelésének. Kvótaemelést egyedül Magyarország kapott a piacsabályozási területen.** Ez feltételezhetően a magyar cukorgyártást fenyegető horvát import térnyerésének köszönhető.

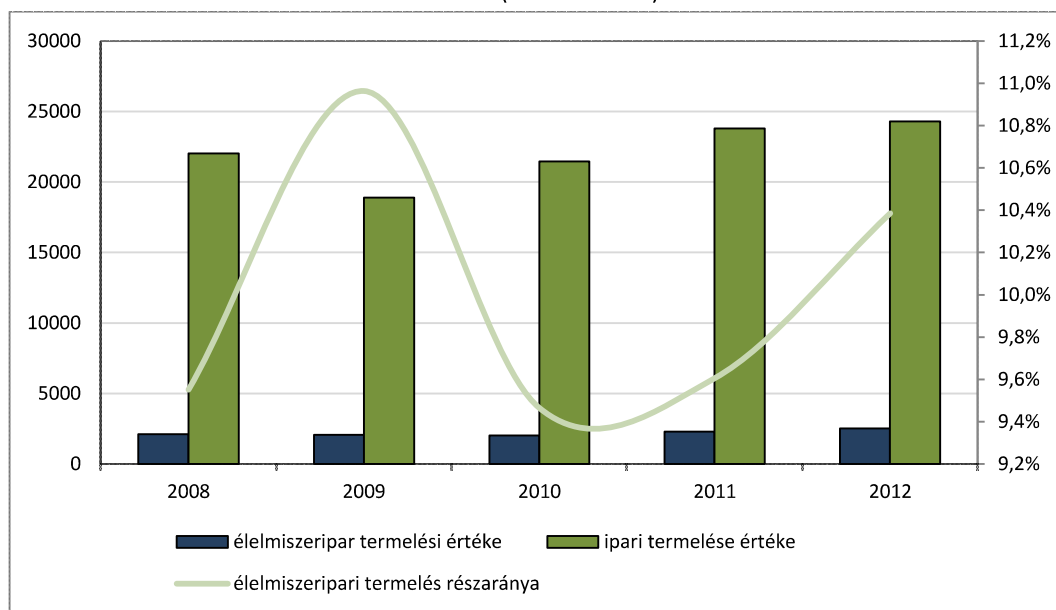
Horvátország csatlakozásával Románia 2007-es, EU-hoz történő csatlakozásához hasonló folyamatok prognosztizálhatók.

Magyarország Romániába történő kivitele a 2007. évi román csatlakozását követően 43 százalékkal nőtt, 2007-ben 573 millió eurónak megfelelő mennyiséget exportáltunk, mely 2008-ra 44 százalékkal emelkedve meghaladta a 823 millió eurót. Azóta is folyamatos exportnövekedés tapasztalható. Bár Magyarország Romániából származó importja is duplájára nőtt a 2007. évi csatlakozás óta (2012-ben 180 millió eurót tett ki), de az messze elmarad az exportértéktől.

2.4 Az élelmiszeripar teljesítményének a bemutatása

A hazai GDP-hez csupán 2-3 százalékban hozzájáruló élelmiszeripar korántsem tekinthető kis jelentőségű ágazatnak. A hazai élelmezésbiztonság motorjaként gazdasági szempontból is egyre jelentősebb. Az elmúlt két évben realizált növekedése tükrözi az alágazat válságból való kilábalását is. Az elmúlt évben sikerült visszaszereznie az iparban betöltött szerepét, így a 2527 milliárd Ft-os termelési értékével elérte a 10,4 százalékos arányt. **2012-ben az előző évhez viszonyítva élelmiszeripar termelési értékének növekedése meghaladta az ipar teljesítményének növekedését.** Míg az élelmiszeripar 10,5 százalékos növekedést ért el, addig az ipari termelés volumene csupán 2,2 százalékkal bővült.

5. ÁBRA: AZ ÉLELMISZERIPAR TERMELÉSI ÉRTÉKÉNEK RÉSZESÉDESE AZ IPAR TERMELÉS ÉRTÉKÉBŐL (MILLIÁRD FT)¹⁴

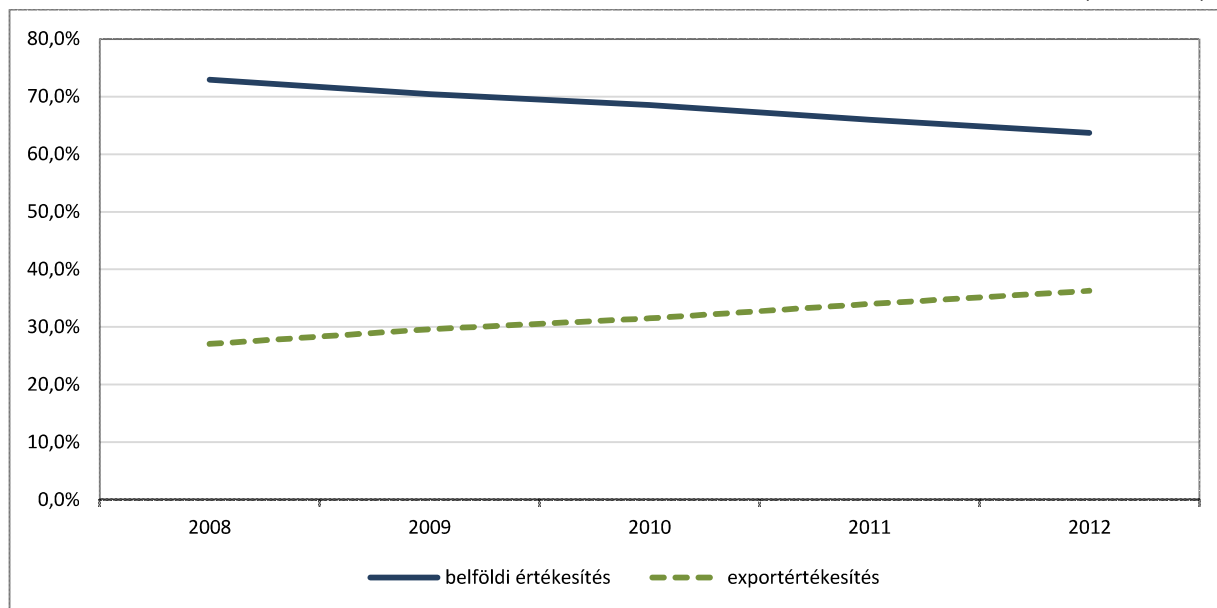
Forrás: KSH

Az élelmiszeripar teljesítményének növekedése elsősorban az export értékesítés bővülésével magyarázható. Az élelmiszeripar alapvetően a hazai fogyasztás kielégítésére termel, ennek ellenére az **elmúlt öt évben az exportra történő értékesítés folyamatos bővülése figyelhető meg.** A belföldi értékesítés aránya 2012-ben 63,7 százalék, míg az exportértékesítés 36,3 százalék

¹⁴ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oia006a.html

volt. Az alábbi diagram jól tükrözi az arányok alakulását. Az exportértékesítés növekvő részaránya részben magyarázható az exportárak emelkedésével. 2012-ben az exportárak 7,7 százalékkal, míg a hazai fogyasztói árak csupán 5,2 százalékkal növekedtek.

6. ÁBRA: AZ ÉLELMISZERIPAR BELFÖLDI ÉS EXPORT ÁRBEVÉTEL ÉRTÉKESÍTÉSÉNEK ARÁNYA (SZÁZALÉK)

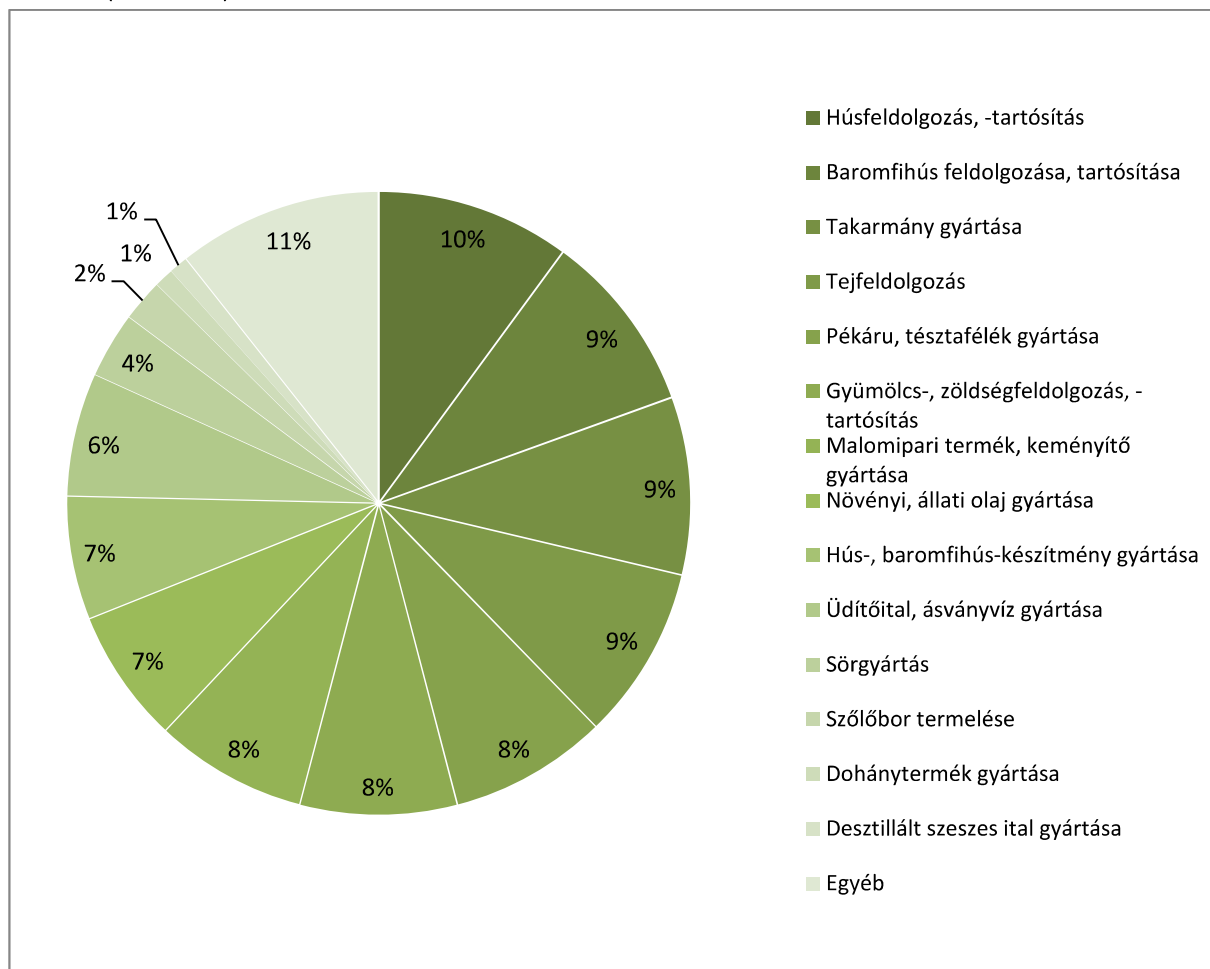
Forrás: KSH

Az élelmiszeripar alapvetően három fő csoportra: élelmiszergyártásra, italgyártásra és dohánygyártásra bontható, a köztük lévő termelési érték arányok rendre 85,7 százalék, 13,4 százalék és 1 százalék. A megoszlás az elmúlt években stabilnak tekinthető.

A hazai élelmiszergyártás erősen koncentrált, hiszen a legnagyobb öt szakágazat adja a termelés értékének közel felét. Ezek közül 2012-ben a húsfeldolgozás 10 százalékkal, a baromfihús-feldolgozás 9,4 százalékkal, a takarmánygyártás 9,4 százalékkal, a tejfeldolgozás 9,2 százalékkal, míg pékáru és tésztafélek gyártása 8,2 százalékkal részesedett. Meghatározó szakágazat még a gyümölcs- zöldségfeldolgozás, a malomipari termék gyártása, a növényi, állati olajok gyártása is.

Az egyes szakágazatok részesedése az élelmiszeripari termelésből az elmúlt években minimális ingadozást mutat, az alapvető arányok megmaradtak. 2012-ben az előző évekhez képest jobban teljesített a húsfeldolgozás, valamint a baromfihús feldolgozás, és gyártás. Annak ellenére történt a növekedés, hogy 2011-ben és 2012-ben több húsfeldolgozó cég ellen indult meg a felszámolási eljárás.

7. ÁBRA: AZ EGYES ÉLELMISZERIPARI SZAKÁGAZATOK RÉSZESEDÉSE AZ ÉLELMISZERIPARI TERMELÉSBŐL (SZÁZALÉK)

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari szakágazatok többségében 2012-ben nőtt a termelés és az értékesítés volumene. Kiemelkedő volt a húsfeldolgozás és tartósítás (8,9 százalék), a baromfi-hús feldolgozása és tartósítása (8,8 százalék), a növényi és állati olaj gyártás (6,6 százalék), a malomipari termékek és keményítő gyártás, a pékáru és tésztafélék gyártás (8,4 százalék), valamint a takarmánygyártás (6,5 százalék) teljesítményének növekedése. Érdeemes megjegyezni, hogy a húsfeldolgozás, tartósítás teljesítménye már negyedik éve bővül. Emellett a növényi és állati olaj gyártása szakágazat termelése az elmúlt öt év mindegyikében növekedett. Ennek oka a növényolaj gyártás bővülése, amelynek háttérében két nagyvállalat beruházása, ezáltal a termelő kapacitás jelentős bővülése áll. **A világpiacon nő a kereslet a növényi olajok iránt, hazánkban pedig a gazdaságos repce és napraforgó termelés következtében kitűnő az olajgyárak alapanyag ellátása.**

Kedvező jelenség, hogy **2012-ben, 1,9 százalékkal nőtt¹⁵ az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma** az előző évek visszaesését követően, de még így sem érte el a 2009-es szintet. Ennek következtében **2012-ben 126 ezer fő dolgozott az ágazatban**, a növekedés elsősorban a női munkavállalók számának bővülésében volt megfigyelhető. Ez feltételezhetően a beruházási

¹⁵ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf005a.html

támogatáspolitikával hozható összefüggésbe, ahol a női alkalmazottak foglalkoztatása többlet pontszámot jelent az egyes pályázatok elbírálásánál.

A szakágazatok koncentrálttsága nemcsak az élelmiszeriparban betöltött szerepükben nyilvánul meg, hanem a foglalkoztatás tekintetében is. A legnagyobb szakágazat, a húsfeldolgozás és tartósítása adja a foglalkoztatottak számának negyedét, míg a pékáru tésztafélék gyártása és az egyéb élelmiszerek gyártása szakágazat felelős a foglalkoztatottak kétharmadáért.